

Euskal hedabideak, etorkizun bila

Alberto Barandiaran
Hekimeneko zuzendaria

Itun hitza Euskaltzaindiaren Hiztegi Orotarikoan bilatu eta *elkar hartze* edo *hitzarmen* hitzak ageri dira, azalpen gisa.¹ *Akordio* hitzaren baliokidea ere izan daiteke *itun* hitza. Alegia, adostasuna eskatzen duen zerbait da, biren arteko gutxieneko bat etortze ezinbestekoa eskatzen duen harreman arautu bat.

Ituna deitu diogu Hekimen elkarteko euskal hedabideok administrazioarekin bilatu nahi dugun lankidetza berriari. Zergatik ituna bilatu, alegia, akordioa, horrek dakarren neke eta, batzuetan, ezintasunarekin, eta ez, esaterako, diru laguntza publiko gehiago eskatu, besterik gabe? Zergatik ez eutsi orain arteko harreman ia burokratikoari, non leihatila batera joan, gure erreziboa aurkeztu eta bueltan txeke bat jasotzen dugun, beti espero baino txikiagoa? Zergatik ez jarraitu orain arte bezala? Horretxegatik, lankidetza bilatu eta sustatu nahi dugula erabaki dugulako. Aldaketa handia da.

Hizkuntzen normalizaziorako hedabideek egiten duten lanaren garrantziaz zalantza gutxi dago gaur egun. Zalantza gutxi, arrazoiak hainbat aldiz irakurri ditugulako soziolinguisten testuetan, hamaika aldiz entzun dugulako ardura-dun politikoen diskurtsoetan, eta etengabe azpimarratzen dituztelako hedabideetako ordezkariak. Konbentzimendu orokor samarra da.

Duela hogeita hamabost urte, Euskal Telebista sortzera abiatu zirenean, esaldi batek laburbildu zuen gogo: «Zalantzak daude telebistarekin euskarak iraungo ote duen, baina telebistarik gabe ez duela iraungo, seguru». Gaur egun erraz samar ordezkaturiko genueke honekin: «Zalantzak daude hedabideak Interneten egonda euskarak iraungo ote duen, baina hedabiderik gabe (edo Interneten egon gabe) ez duela iraungo, seguru». Hedabide sendoak, eraginkorrak, iraunkorrak eta orekatuak behar ditugu, indartsuak. Esparru berri asko konkistatu behar dira, eta horretarako egonkortasuna behar da.

Aitortza eta konpromisoa dira hitz klabeak. Egindako lana aitortu egin behar zaio sektoreari. Eta sektorea osatzen duten enpresa eta antolamenduek konpromisoak hartu behar dituzte aurrera begira. Norbere proiektuarekin lehendabizi. Sektorearekin ondoren. Erakunde publikoekin eta euskalgintzarekin azkenik.

Baldin eta onartzen badugu, behin eta berriro errepikatzen ari garen bezala, hedabideak kultur sorkuntzaren zabaltzaile nagusiak direla, sentiberak baitira sormenarekiko, eta eragin handia izan dutela, eta badutela, kulturaren eredu integratzailea sustatzen eta zabaltzen; eta baldin eta onartzen badugu hizkuntzaren estandarizazioan egindako lana, hizkuntzari estatus jaso eman baitiote, eta horrek prestigioa dakarrelako, eta prestigioa denez hizkuntza batek Txepetxek aldarrikatzen zituen esparru funtzional horiek konkistatzeko bidea, orduan esaten ari gara eguneroko prentsak, tokiko hedabideek, euskal telebistek, irratiek, hitzunen komunitatea elikatu eta ongarritu egiten dutela.

Beti izan da horrela. Gure Mendebaldeko izkina honetan, idatzizko hedabideek bete dute, nagusiki, paper hori; beste inguruetan, ahozko komunikazioak egin du hori; gaur egun, gero eta gehiago, sareak toki orotan. Komunitateak eta komunikabidea *komun* hitzetik datoz biak. Zerbait partekatzea dago bi hitzen oinarrian. Eta hain zuzen ere dena komunikatzea denez gaur egungo gure gizarte hau ardazten duen jarduna, gero eta zentzu handiago baitu elkarren berri izan

eta elkarri komunikatzeak, horregatik da gero eta zeregin ezinbestekoagoa hedabideena.

Funtzio publikoaren aitortza

Euskal komunikabideek komunitatea jarri dute euren izatearen erdian. Hari esker sortu, garatu eta iraun dute. Horregatik dituzte, hedabide hitzaren aurrean ezinbesteko osagarri gisa, bi hitz horiek paratuta: *herri ekimenekoak*. Herria eta ekimena. Aditu askok azpimarratu dute nazio kontzientzia sortzeko izan duten garrantzia. Leiho bat dira: hortik zabalitzen du nazio batek bere berri, eta hortik jasotzen du munduaren notizia. Horregatik izan daitezke arnasguneak: arnasgune funtzionalak nahi bada, baina arnasguneak. Itzuliko gara horretara.

Orain azpimarratu nahi dugu bakoitzak bere funtzioa daukala oreka-desoreka honetan: orokorrek mota guztietako notiziak jasotzeko aukera ematen dute, eta gurea bezalako hizkuntza gutxiagotu batean, ezinbesteko lana egiten dute normalizazioari begira. Tokikoek hurbiltasuna ziurtatzen dute, komunitatetik gertuen daudenak direlako. Tematikoen, berriz, espezializazioa, teknifikazioa eta kolorea ematen diote hizkuntzari. Denen artean bermatzen dute, EITBko hedabide publikoekin batera, euskaraz informazioa jasotzeko EAEko Euskararen erabilera normalizatzeko oinarrizko 10/1982 Legeak aitortzen duen eskubidea, alegia:

Euskal komunikabideek komunitatea jarri dute euren izatearen erdian. Horregatik dituzte, hedabide hitzaren aurrean ezinbesteko osagarri gisa, bi hitz horiek paratuta: *herri ekimenekoak*

5. *artikuhua*. Euskal Herriko herritarrei aldizkariak eta irrati-telebista eta beste hedabideetako emanaldiak euskaraz jasotzeko eskubidea aitortze zaie.

22. *artikulua*. Herritar guztiei aitortzen zaie gizarte-hedabideen aldetik euskaraz zein gaztelaniaz informatuak izateko esku-bidea. Horretarako, hedabideetan euskararen presentzia areagotzera bideratutako neurriak hartuko ditu Jaurlaritzak, hizkuntza ofizial bien erabilera arian-arian berdintzeraino.

23. *artikulua*. Jaurlaritzak, aurreko artikuluan agindutako bi hizkuntzen arteko berdintasuna ziurtatze aldera, Autonomia Erkidegoko hedabideetan euskara lehentasunez erabili dadin bultzatuko du.

25. *artikulua*. Jaurlaritzak, 22. artikuluan aitortutako eskubidea arian-arian bermatzeko, euskararen erabilera bultzatu eta babesteko neurriak hartuko ditu eta, nolana ere, honako hauetan hedatu eta benetan erabiltzea ahalbidetuz: irratian, egunkari eta aldizkarietan, zineman, antzerki eta ikuskizunetan, irudiaren eta soinuaren grabazioetan.

Horretarako, gaiok ukitu eta arautu ditzaten *legeetan titulu apropos bana garatuko da*.

Esan behar da, halaber, EAEko autonomia estatutuak berak aitortzen diola EAEko administrazioari gizarte komunikabideen inguruan legezatzeko eskumena, 19. artikuluan zehaztuta dagoen bezala:

19.1. Euskal Herriari dagokio giza komunikabideei dagozkienetan Estatuko oinarrizko legeria aurrera eramatea, Konstituzioaren 20. artikuluan agintzen dena beti ere errespetatuko delarik (aniztasunaren bermea, zentsurarik ez...).

19.2. Titulartasun estatala duten komunikabideei aplikatu behar zaien arautegi bereziari dagokionez, goiko parrafoan aipatu diren gaien bururapena Estatutuarenarekin koordinatuko da.

19.3. Artikulu honetako lehen parrafoan esaten den bezala, Euskal Herriak erregula, sor eta atxiki ditzake bere telebista, irrati eta prentsa propioa, eta, oro har, bere helburuak lortzeko behar dituen giza komunikabide guztiak.

Euskal hedabideek denen artean osatzen dute, beraz, eta norbere esparruan, administrazioak ziurtatu beharko lukeen eskaintza. Funtzio publikoa betetzen dute, hiztun komunitateak detektatu duen behar bati erantzuten diotelako. Denak dira, horregatik, arrakastatsuak. Aintzat hartu eta prestigiatu behar dira. Aitortza eta babes behar dute.

ETB duela hogeita hamabost urte sortu zuteneko helburu bera ez dutela garbi dago, hala ere. Orduan, norabide bakarrekoa zen komunikazioa: hartzailea pasiboa zen. Hedabide bakoitzak norbere publikoa zeukan, bere esparrua, bere zeregina. Maiz konpartimentu isolatuak ziren: goizean, irratia; eguerdian edo arratsaldean, egunkaria; gauean, telebista. Telebista bat; egunkari bat; irrati bat. Gaur egun, dena irauli da. Paradigma aldatu da, eta hartzaileak erabakitzen du, orain, norabidea. Hartzaileak agintzen du zer kontsumitu nahi duen, noiz, nola. Bera da bere hedabidearen zuzendaria, eta hedabide hori hedabide askoren batuketa da askotan. Horrek ezinbesteko egiten du elkarlana euskarazko hedabideen artean, estrategiak pentsatzeko, proiektuak partekatze-ko, erronkei elkarrekin aurre egiteko. Elkarlana elkarrekin, eta elkarlana botere publikoekin. Elkarlana hartzaileekin. Proiektuak irekiak izan behar dira, norabide askotakoak, batzuetan aldakorrak. Tximeletaren irudia erabili izan da kontsumitzaileen ohitura definitzeko: plataforma batetik bestera hegan saltoka dabilen hartzailea da gaur egungoa.

Erronka horri erantzuteko, babes publiko nahikorik ez dute euskal hedabideek. Itota daude enpresa gehienak, urteroko martxari erantzuteko arazoekin, inbertsioak egiteko ezintasun handiarekin. Eta garbi dago desafioei aurre egin nahi baldin bazaie, erredakzio guztietan egunero presente dauden galderei erantzun nahi baldin bazaie –Nola iritsi jende gehiagorengana? Nola egin produktu erakargarriagoak? Nola limurtu kontsumitzaile gazteak? Nola lortu, azken finean, hedabideak hegemonikoak izatea euskaldunen artean, alegia, nola lortu euskal hedabideak euskal irakurle, entzule eta ikusleen lehen aukera izatea?–, orduan beste babes bat behar dutela.

Egon den planifikazio falta arazo handia da. ETB sortu eta gainerako esparruak ukitu gabe utzi zituen Eusko Jaurlaritzak, hedabideen arloan zerbait egitera ausartu zen administrazio publiko bakarra, eta lehenago, ondoren eta inguruan sortutako hedabideak ekimen isolatuak izan dira gehienetan, sektorea garatzeko bisiorik gabe. Baina ahulezia hori ere bada, era

berean, sektorearen indargune handienetako bat. Norbanako eta talde askoren ahalegin kolektiboari esker sortu da gaur egun dugun hedabide sarea. Iaz Hekimen elkarteak bildu

Mila boluntario baino gehiago ari dira euskal hedabideen inguruan. Kolaboratzaileak ere, 600 baino gehiago. Sektore askok nahiko luketen inplikazioa esan nahi du

zituen datuei esker ondorioztatu ahal izan genuen oharkabea igaro beharko ez lukeen datu bat: mila boluntario baino gehiago ari dira euskal hedabideen inguruan. Mila baino gehiago. Kolaboratzaileak ere, 600 baino gehiago. Sektore askok nahiko luketen inplikazioa esan nahi du. Balio bat da bere horretan, nahiz eta zenbakie-

tan islarik ez duen errealitatea izan.

Errelebo etengabea da beste ezaugarrietako bat. Onerako zein txarrerako, beti izerdi berria. Onerako, gazte jendea erakartzeko gaitasuna erakusten duelako; txarrerako, kosta egiten zaiolako sektoreari profesionalei eustea. Trebatu ondoren eskarmentua lortzen dutenean, baldintza hobeen bila alde egin behar izaten dute askotan. Edozein sektore produktiboren kezka nagusietako bat litzateke, eta bada, euskal hedabideen sektorean.

Jakina administrazio publikoek emandako diru laguntzek osatu dutela ahalegin militante hori. Urteetan iraun duten diru sailak dira, Jaurlearitzaren Hizkuntza Politikaren Sailburuordetzarenak zein Diputazioenak, Nafarroako Gobernua-renak, Euskal Erakunde Publikoarenak, hainbat eta hainbat udal eta mankomunitaterenak. Eta, hala ere, gainditu beharreko langa handiak daude oraindik. Gune ilun asko daude, geografikoki zein eskaintzari dagokionez. Eskualde guztietako euskaldunek ez dute euskaraz kontsumitzeko aukera bera.

Gune ilun geografiko zein tematiko horiek betetzeak izan behar luke ahalegin partekatua helburu nagusia. Eta horrek gogoeta eskatzen du. Eta babes legal berria. Babes iraunkorra eta adostua.

Zertarako babes legal berria, beraz?:

- Euskararen sustapen eta erabileraren inguruan gaur egungo EAEko legedian jasota dauden eskubideak (informazioa zein hedabideetako emanaldiak euskaraz jasotzeko eskubidea, hizkuntzen arteko berdintasuna, erabilera) eta planak (euskara sustatzera zuzendutakoak) bermatu ahal izateko, komunikazioaren eremua helburu horretara jarriz.
- Gaur egungo komunikazio ohiturek eta beharrek paradigma berria sortu dutelako, non hartzailea den, gero eta gehiago, komunikazioaren norabidea agintzen duena. Desafio itzela da hedabideentzat, elkarlanaren beharra are nabarmenagoa egiten duena: estrategiak pentsatzeko, proiektuak partekatzeke, erronkei elkarrekin aurre egiteko. Euskal hedabideen kasuan, begi-bistakoa ez ezik, ezinbestekoa da elkarlan hori.
- Erronka digitalak eztabaida eta adostasuna eskatzen duelako.
- Jende gehiagorengana iristeko, produktu erakargarriagoak eta eraginkorragoak egiteko, eta hedabide hegemonikoak lortzeko euskaldunen artean.

Posible da?

Esan dugu lehenago gutxienez EAEko egitura administratibo eta juridikoak aukera ematen duela euskal hedabideen esparrua antolatu eta egonkortzeko. Ez gara eskatzen ari ezinezkoa den ezer. Eskatzen ari gara da gure egoerara egokitutako berme bat. Antolamendu administratibo eta politikoak baditugu horretarako: Eusko Jaurlaritza, Nafarroako Gobernu, Ipar Euskal Herriko erakundeak, hiru diputazioak, hainbat udal. Denek dituzte politikak euskararen sustapenerako. Beharbada halako harmonizazio bat eskatu beharko da, halako irizpide bateratze bat?

Baina gurean posible dena, bitxikeria ote da? Hemendik kanpo arrotza den sostengu politika eskatzen ari gara? Anakronismoa ote da hedabideentzat sostengu publiko bat eskatzea?

Edorta Arana, Marijo Deogracias eta Gorka Salces irakasleek 2015ean egindako ikerketa baten arabera, Europar ugari dira hedabideentzako diru laguntzak, eta haien oinarrietako bat da komunikabideen pluraltasunaren defentsa, eta prentsa askatasunaren bermea. Eta gure inguruan ezaguna dugun hedabideen jabetzaren kontzentrazioa «arriskutzat» hartu ohi du Europak, pluraltasunaren eta aniztasun kulturalaren mehatxutzat, hain zuzen ere. «Merkatu-lehia hutsean oinarritutako sistemak ezin du bermatu, bere horretan, komunikabideen pluraltasuna», dio 2008ko Europako Parlamentuaren ebazpen batek. Hau da, merkatuak berak sortzen dituen desorekak arintzeko eta orekatzeko modu bat dira diru laguntzak.

Ebazpen horrek berak honela dio beste pasarte batean:

Komunikazioaren enpresa erraldoiek berebiziko indarra lortu dute, eta sarritan nagusi izatera heldu dira partaide diren hainbat Estatutan [...].

[...] komunikabideen sistemaren baitako jabetzaren kontzentrazioak sortzen du ingurune bat non publizitatearen merkatua monopolizatzen laguntzen duen, merkatuan eragile berrien sarrierari langak sartzen dizkion eta, modu berean, komunikabideetako edukien uniformetasunera eramaten duen.

Europako Parlamentuak Batzordeari eta partaide diren Estatuak eskatzen die komunikabideetako pluraltasuna babestu dezatela eta Europar Batasuneko hiritar guztiek komunikabide libre eta anitzak izan ditzaten ardurak hartu ditzatela (Europako Parlamentua, P6_TA (2008)0459).

Egia da Europar modu askotara erabakitzen direla diru laguntzak, eta bi jarrera kontrajarri atzeman dituzte artikuluen egileek: alde batetik, komunikabideen sektorean estatuak paper arautzailea izan dezala eskatu dutenak; bestetik, eskaintza eta eskaeraren legea defenditzen dutenak. Jarrera horren atzean, bi laguntza mota identifikatu daitezke Europako estatuetan: zuzenak (ez hain ohikoak) eta zeharkakoak (lehentasunezko BEZa, posta eta telefonia salneurri baxuak edo zerga arinak ahalbidetzen dituztenak).

Esan behar da publizitatea ere, batzuetan, erakundeek egunkarien fakturazioa handitzeko erabiltzen duten mekanismoa

dela. Publizitatea baldin bada administrazioek mezu publikoak zabaltzeko erabiltzen duten kanaletako bat, zentzuzkoa dirudi kanal horiek hedabideetan banatzeak, are gehiago bi hizkuntza dituen administrazio elebiduna baldin bada. Zentzuzkoa dirudi, beraz, mezu publikoak ez bakarrik bi hizkuntzetan modu egokian banatzeak, baizik eta hedabideen pluraltasuna errespetatzeak, hain zuzen ere Europak salatzen duen jabetza kontzentrazio horren aurka neurriak jartzearen.

Oro har, beraz, hiru komunikazio politika eredu atzeman zituzten EHUko ikerlariek Europan:

- Eredu mediterraneo polarizatua (Frantzia, Italia, Espainia), non zuzeneko zein zeharkako laguntza sare konplexua dagoen, aniztasun eta aukera zabala ziurtatzearen.
- Eredu korporatibista demokratikoa (herrialde nordikoak, Europa erdialdea), non diru laguntza handiak dauden pluraltasuna sostengatzeko, kontzentrazioari eta egunkarien desagertzeari aurre egiteko eta hizkuntza gutxietako egunkariak babesteko.
- Eredu liberala (Erresuma Batua eta Alemania), non diru laguntza zuzenik ez egon arren, zeharkako diru laguntza oparoak ematen diren.

Badirudi Europan, oro har, prozedura aldatu beharraren aldeko jarrera dagoela, sektoreak egiturazko aldaketak jasan dituelako, eta informazio askatasun eta pluraltasunaren kontzeptuak arriskuan ikusten direlako.

Nolanahi ere, badirudi arazoak daudela laguntza deialdiak aldatzeko: alde batetik, gobernuen eta klase politikoen interes faltagatik; bestetik, Europa mailako legedirik ez dagoelako; hartzaileen beraien susmoagatik azkenean, edozein erreforma kalterako izango delakoan.

Aztertutako txostenen arabera, beraz, agente publikoen eta pribatuen jarrera baikorragoa eta proaktiboagoa behar da etorkizunari begira eta, bestetik:

- Komunikabideen laguntza publikoak diseinatzeko, oinarrikoak dira informazioaren transmisioa eta gizartearen

eztabaida publikoa ahalbidetzen duen medio sistema bat laguntzea eta pluraltasun informatiboa bultzatzea, kultura eta hizkuntza aniztasuna sustatzea eta prentsaren kalitatea bermatzea.

- Idatzizko prentsaren diru-laguntza politikak ohikoak dira Mendebaldeko herrialdeetan eta berariaz egindako plangintzetan zehazten dira, herrialde eta une historiko bakoitzaren beharrezan erantzunez.
- Hasieratik, prentsarako zeharkako laguntzak gastu esanguratsua izan dira erakunde publikoentzako. Laguntza zuzenak ematen diren herrialdeetan, berriz, selektiboak eta mugatuagoak ohi dira aurrekontu eta helburuetan, eta horien helburua da: merkatuaren desbideratzeen orekatzea; aintzat hartu ez diren arlo sozial, kultural eta linguistikoak babestea; aniztasun informatiboari atek irekitzea; medio txikiaren jarduerak bultzatzea eta teknologia eta profesionalen berrikuntza sustatzea.
- Suedia, Frantzia, Flandria eta Estatu espainiarreko hainbat erkidego autonomotan eguneroko prentsa diruz laguntzeko sistemak erabiltzen dituzte, aniztasuna, enpresen bideragarritasuna, hizkuntza gutxituen sustatzea eta komunikabide handiek aintzat hartzen ez dituzten gizarte sektoreei buruz informazioa ziurtatzearen. Gainera, ereduak eta inguru digitalean eta multimedian egon diren esperientzia arrakastatsuen bilaketa ere herrialde horiek diruz laguntzen dituzten jarduerak dira.

Baina benetan beharrezkoak dira?

Hedabideek badute, oraindik gaur egun, beti aitortu zaien ezinbestekotasun hori, hizkuntz komunitatea egituratzeari begira? Galdera horren bueltan aritu ginen joan den uztailan, UEUK antolatutako *Euskararen biziberritzea: marko, diskurtso eta praktikarako aukera berriak birpentsatzen* izeneko ikastaroan, eta han botatako ideia batzuk berreskuratu nahi genituzke orain.

Ez dugu hemen azalduko arnasgunearen kontzeptua. Azpimarratu nahi genukeen ideia da gotorleku txiki horietatik atera behar dugula hizkuntza, espazio berriak konkistatzeak berebiziko garrantzia daukela. Berebiziko garrantzia dauka arnasguneen ideia soziolinguistikatik atera eta esparru komunikatibora ere zabaltzeak. Ezen, ez dezagun gure burua engaina: gune trinko gotorrak, euskara bizi-bizi dabilen esparru geografiko eta soziodemografiko zabalak non daude gaur egun? Ze ingurutan bizi daiteke, gaur egun, erabat euskaraz? Zenbat hirik, hogeimita biztanle ingurukoak, ziurta dezakete euskaraz normaltasunez esparru guztietan bizitzeko aukera? Azken datu soziolinguistikoek frogatu dute toki euskaldunenetan ere erdarak gero eta presentzia handiagoa duela, eta alderantziz: nagusiki erdaldunak diren inguruetan euskararen presentzia igotzen ari dela apurka. Berdintzen ari da, beraz, mapa soziolinguistikoa. Koloreak galtzen ari da: bizienak eta motelenak. Ahaztu ditzagun horrek sor ditzakeen kezkak, hizkuntzaren kalitate eta bizi indarrari dagokienez, eta itzul dezagun begirada komunikabideetara.

Arnasguneen inguruan dakigunagatik, beraz, gero eta esanahi gutxiago daukate Bonaparteren eta, are, Zuazoren beraren mapa koloretsu horiek. Ez dago kolore bakar batez marraztu daitekeen gune linguistikorik gurean. Euskaldunen portzentajeen inguruko datuak zirkuluen bidez ez ote dira adierazi behar? Zirkulu txikiak, handiak, kontzentrazio maila desberdinetakoak, lurralde osoan barreiatuta. Ez genituzke, beraz, arnasgune geografikoak pixka bat ahaztu eta arnasgune kontzeptualak bilatu behar? Espazio ez fisikoak, baizik

Ez genituzke arnasgune geografikoak pixka bat ahaztu eta arnasgune kontzeptualak bilatu behar? Espazio ez fisikoak, baizik mentalak? Ez genituzke bilatu eta indartu behar 'D eredu' gisa funtzionatzeko moduko espazioak?

mentalak? Ez genituzke bilatu eta indartu behar 'D eredu' gisa funtzionatzeko moduko espazioak?

Nafarroako Gobernuak duela gutxi onartu du euskararen lehen plan estrategikoa. Bai, lehena. Hizkuntza politikak lurralde horretan hogeita hamar urte inguru baditu ere, orain arteko ibilbidea honako fase hauen bidez laburbildu daiteke: lehen fase batean, oinarriak jartzeko ahaleginak egin ziren, PSNren babes epelean; bigarren fase batean, lehen urrats txiki horiek egonkortzera jo zuten, UPNren jarrera ezaxolati arduragabearekin; hirugarren fase batean, dena eraitsi nahi izan zuten UPNren gorrotoak eta PSNren konplizitateak; laugarren fase batean, orain bizi duguna, berriro hasierako oinarriak berreskuratzen ahalegintzen ari da gobernua, ekaitz giroaren erdian. Esan daiteke aukera iritsi denean urratsak aurrera egiteko, inoizko girorik eskasaren erdian iritsi dela aukera hori: euskararen aurkako jarrera politiko zein sozial gotor kezagarria lagun; ahuldade diskurtsiboa galga; ezintasun kroniko konponezina ezaugarri. Baina, nolahi ere, lehen aldiz, plan estrategiko bat dago Nafarroan.

Plan estrategiko hori aurkezten ari zirela, datu bat benetan zirrargarria eman zuten ezagutzera. Ez da berria, 2011ko Inkesta Soziolinguistikotik ateratako datua da; baina, bere horretan, oso gogorra da lehen aipatutako guneko soziolinguistikoko mentalak bilatu nahi baldin baditugu: Nafarroan, biztanleriaren %5,5ek osatzen du guneko trinkoa dei dezakeguna, alegia, euskara erdara beste edo gehiago erabiltzen duena. Kopuru hori %20 da EAEn; %9,5 Ipar Euskal Herrian. Euskara erabili bai baino erdara baino gutxiago erabiltzen dutenak %7,3 dira EAEn, %7,1 Iparraldean eta %1,9 Nafarroan. Horrek esan nahi du Euskal Herri osoan benetan euskaraz bizi den jendea, alegia, hizkuntza etxean, lantokian eta kalean erabiltzen duena %16 inguru dela.

Hori da bihotza, hortik dator uhinak zabalduko dituen ponparen indarra.

Kontsumoa aldatzen ari da

Joan den udaberrian, oso jardunaldi interesgarria izan genuen Martin Ugalde Kultur Parkean. Han elkartu ziren Euskal Herri osoko 30 hedabidetako 60 lagun inguru. Euskara hutsean egunero beharrean ari diren kazetariak ziren gehienak, gehi kudeatzaile batzuk, eta baita hainbat teknikari edo komertzial ere. Jardunaldiaren helburua zen Facebook sare soziala euskal hedabideek nola erabiltzen duten aztertu eta aurrera begira izan ditzakeen aukerez hitz egitea. CodeSyntax enpresako kideek propio Hekimen elkartearentzat egindako azterketa baten berri eman ziguten; hiru euskal hedabidek norbere esperientzia azaldu ziguten (haien porrotak, haien arrakastak); Libe Mimenza Euskal Hedabideen Behategiko koordinatzaileak berak, azkenik, sare sozialak erabiltzeko hainbat aholku eta pista eman zizkigun.

«Facebook?», esango duzue. «Hori ote da euskal hedabideen kezka gaur egun?». Bai, Facebook. Sare sozial horretatik iristen dira euskal hedabideetara Interneten bidez iristen diren bost lagunetatik bat. Tokiko hedabideen kasuan, are handiagoa da portzentaje hori. Hiru urtean bikoiztu egin da kontsumoa. Badirudi gora egingo duela hurrengo urteetan ere. Argi dago hor egon beharra dagoela. Kontua da hortik etortzen diren hartzaileak ez direla iristen zuzenean hedabideen orrietara. Partekatu egiten dute kontsumoa, elkarri iradokitzen diete han eta hemen irakurri, entzun edo ikusitakoa; komentatu egiten dituzte interesgarri iruditu zaizkien edukiak, baina, zorioneko audientziei begira, nolabait galdu egiten den kontsumoa da: ez du arrastorik uzten inkestetan. Askotan, hedabideen webgunean sartu ere ez dira egiten. Gero eta gehiago gertatzen den fenomeno da: «irakurri/entzun/ikus duzu hau eta hau?». «Bai». «Non?». «Ez dakit».

Bitxia da: 2015ean lortu genuen aspaldian sektorea eskatzen ari zen neurketa sendo bat, HPSk berak enkargatua, baina datuak inoiz baino gehiago lortu dituenean sektoreak, badirudi gero eta garrantzi txikiagoa izango dutela neurketa horiek

aurrerantzean, gero eta zailagoa izango delako kontsumo tradizionalaz hitz egitea. Jendeak gero eta gehiago kontsumitzen ditu euskal hedabideak, iaz %10eko igoera izan zuen kontsumo horrek Interneten, baina neurketa klasikoek ezin atzeman dezaketen joan-etorrietan galduta bizi da hartzailea.

Jendeak gero eta gehiago kontsumitzen ditu euskal hedabideak, iaz %10eko igoera izan zuen kontsumo horrek Interneten. Gero eta hedabide eta hartzaile gehiago ditugu, baina inkestetan txiki izaten jarraitzen dugu

Gero eta hedabide gehiago ditugu, gero eta hartzaile gehiago, baina inkestetan txikiak izaten jarraitzen dugu.

Eta, hala ere, datuak esanguratsuak dira, kualitatiboki hartuz gero. Aipatu inkestan ateratako ondorio nabarmenetako bat da prentsa idatzia- ren kasuan, euskaraz irakurtzen hobekien moldatzen diren euskaldunen artean, *Berria* dela egunkaririk irakurriena. Ia bostetik batek aukeratzen du egunkari nazionala. Astean

zeharreko irakurleak zenbaturik, 117.000 kontsumitzaile baino gehiago dauzka *Berria*-k. Zatirik handiena egunero-eguneroko irakurleak dira: 62.000 lagun.

Tokiko prentsak, berriz, 200.000 irakurle baino gehiago dauzka Euskal Herri osoan, azterketaren unibertsoztat jo den hiru irakurletako bat, alegia. Tokiko prentsa erreferentziazko prentsa da Debagoiengan, Durangaldean edo Bidasoaldean, esaterako, hau da, kalitatezko proiektuek, tokiko administrazioekin elkarlanak eta ingurune soziolinguistiko egokiek bat egin duten inguruneetan. Adibide horietatik jaio dira beste hamaika proiektu, eskaintza ugarituz eta aberastuz.

Aldizkari tematikoen eragina ere ez da makala. Espainian Naukas eta SINC dira erreferentziazko webguneak zientziaren eta teknologiaren dibulgazioan, eta Naukasek 2015ean 15 urtetik gorako biztanleria alfabetatuaren %14,9 izan zuen bisitari; SINC webguneak, aldiz, biztanleen %11. Euskal

Herrian zientziaren eta teknologiaren berri emateko erreferentziazko webguneak zientzia.eus eta aldizkaria.elhuyar.eus dira, batez ere. Zientzia.eus-ek bere publiko potentzialaren %17ren bisitak lortu zituen urte berean.

Ez dira besterik gabe harrotzeko datuak, baina erakusten dute euskal hedabideek txukun betetzen dutela beren zeregina, arduraz eta profesionaltasunez.

Josu Amezagak eta Gorka Salcesek *2015eko Euskal Hedabideen Urtekaria* izeneko argitalpenerako egindako artikulu batean azaldu zuten, euskarazko komunikabide tradizionalak euskaldunen erdiarengana iristen dira. Kontsumo hori txikiagoa da gazteen artean, eta produktu bakarrera mugatu ohi da. Hauskorra da, beraz. Nolanahi ere, azken urteotan igo egin dela ondorioztatu zuten egileek. Duela zortzi urte, Hego Euskal Herriko 14 urtetik gorako populazioaren %15ek kontsumitzen zuen, egunero, euskarazko komunikabideren bat. Iaz, %19k. Datu horiek Hizkuntzen Kale Erabilerak eta Inkesta Soziolinguistikoak ematen dituzten erabilera orokorraren datuak gainditzen zituztela ondorioztatu zuten Amezagak eta Salcesek. «Zentzu honetan esan daiteke oraindik irabazi beharreko eremu ugari dagoen arren, komunikabide horiek lan handia egiten ari direla euskaldunak euskarazko eremu publikoan integratzeko».

Baina eraginkorragoak izan behar dira hedabideak; hegonia bilatzeko asmoz, elkarlanean aritzea edo elkarrekin proiektuak sortzea eskatu behar zaie, kalitatean exijentzia handiagoa ere bai. Aztertu egin behar dira orain arteko mugen eta ezintasunen arrazoiak, eta helburu izan beharko lukete orain arte jaso duten sostenguaren adina eraginkortasun itzultzea. Gutxienez. Eta, horretarako, une honetan, erakunde publikoak ondoan behar dituzte.

Bai, egia da komunikabideez ari garela, eta komunikabideek, bai behintzat gure Mendebalde honen izkina honetan, bai behintzat esparru nazionalari zor zaion informazio orokorrekoei, askeak, independenteak, kritikoak izan behar dute. Kazetariak, kazetaritza klasikoan bederen, kontrola ezarri behar

dio botereari, eta horretarako morrontza zenbat eta gutxiago sumatu inguruan, hobe. Egoera ideala litzateke autofinantza-keta maila altua duten hedabide zentratuak, loturarik gabeak.

Hori bezain egia da gure merkatuak ezartzen dituen baldintzak direla-eta, etengabeko desabantailan dagoela euskara hutsean funtzionatu nahi duen hedabidea. Euskal hedabideak ez dira euskal hedabideekin lehian sartzen, erdal hedabideekin baizik. Kioskoan, euskal eguneroko batek hamar erdal egunerokorekin egin behar du borroka egunkari saltzaileak goizero txukun-txukun jartzen duen ale metaren gainean egon dadin. Azpian geratu ohi baita. Eta desoreka hori zuzentzea administrazioari dagokio neurri batean.

Horretan ados baldin bagaude, beraz, elkarrekin landu beharreko esparrua dute aurrean, hedabideek eta administrazioek. Une egokia izan daiteke hau.

Orain izan daiteke

Aldeko giroa dago. Azken bi urteotan aldaketa nabarmena sumatu da botere publikoetan. Elkarlanerako eskaintzak ez ezik, ekintzak ere badaude. Hor dago Euskarabildua, hor dago Gipuzkoako Foru Aldundia bultzatzen ari den Putzuberri dinamika, hor dago Nafarroako Gobernuaren plan estrategiko berria. Asmatu edo ez, ekintza zehatzen norabidea eztabaidatu edo ez, diskurtsoa dago euskalgintzan ari diren eragileekin bide bat egiteko. Duela ez asko, ezinezkoa zen horrelako diskurtsoak entzutea, beste motatako jarrera zelako nagusi: lidergoa erakustearena, elkarlana sustatzearena baino. Giro hori aprobe txatu beharra dago, baina giroarekin bakarrik ez da bidea egiten. Elkarlana aldarrikatzen baldin bada, paretak botatzea da eginkizuna, eta, paretak botatzeko, konfiantza behar da. Konfiantza bidearen amaieran zerbait egongo dela, ez dela izango iritsi eta buelta emateko tentazioa.

Eta horretarako ausardia behar da.

Hekimenen biltzen diren euskal hedabideek lanketa oso interesgarria egin dute 2017an zehar GFArekin eta HPSrekin.

Datorren urtea izango da orain arte egindako bidea errematatzekoa. Bide osoan, begien aurrean izan dugu, itsasargi gisa, hainbeste aipatu ditugun bi hitz horiek: aitortza eta konpromisoa.

Aitortzak esan nahi du itun baterako lehen urratsa izan behar duela euskal hedabideek egin duten ibilbide horren onarpena, mapa minimoa baita gaur egun dagoen hedabide sarea. Aitortzak esan nahi du konpromisoa hartu behar dela ezinbesteko lan hori ziurtatzeko baldintza minimoak adosteko: produkziarako gutxienekoak; lan baldintzak hobetzeko urratsak; proiektu berriak abiatzeko estrategiak.

Marko berrian, diru ekarpenez gain, helburuak eta egitekoak zehaztu beharko dira elkarrekin. Laguntza ekonomikotik harago, laguntza logistikoa beharko da, promozioa eta zabal-kundea egiteko, kioskoetako salmenta errazteko, informazio iturrietan betorik ez gertatzeko, publizitate instituzionalaren egoera iraultzeko. Plangintzaz hitz egin behar da. Horretarako, elkarlanean aritzeko borondatea behar da. Soilik horrela adostu ahal izango dira kalitatea irabazteko neurriak, irismena areagotzeko estrategiak eta hedapen handiagoa lortzeko bide orriak. Eta emaitzak neurtu beharko dira gero. Euskal Hedabideen Behategia izan daiteke tresna egokia. Sektoreak eta Euskal Herriko hiru unibertsitatek (EHU, Deustuko Unibertsitatea eta Mondragon Unibertsitatea) bat egin dute proiektu horren inguruan. Aurten UEU ere batu zaigu.

Administrazioa falta zaigu. Behategiak, emaitzak aztertu ez ezik, adostutako proposamenak egin beharko litzuzke, bide berriak marraztu litzake. Autoritatea izan liteke.

Baina konpromisoa ere behar da. Konpromisoa eskatu behar zaie hedabideei norbere proiektutik harago begiratu eta

Hekimenen biltzen diren euskal hedabideek lanketa oso interesgarria egin dute 2017an zehar GFArekin eta HPSrekin. Datorren urtea izango da orain arte egindako bidea errematatzekoa

sektoreari begiratzeko. Konpromisoa, ez norbere proiektua kolokan jarri edo kamustuta uzteko, ezpada elkarren artean eraiki daitezkeen esparru komunak bisualizatzen hasteko. Konpromisoa lankidetzan posibleen alde lan egiteko.

Hekimen elkarteak proposamena egin zuen joan den urtean horretarako, eta lortu genuen berehala GFaren konplizitatea. 2017aren hasierarekin, Jaurlaritza berriarekin, Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza ere batu zaigu lan taldera, eta unibertsitateen konpromisoa dugu, bidean laguntzeko. Hasi besterik ez dugu egin, baina bidea bera, mahai baten bueltan zintzo egotea, urrats handia da, jarrera berri bat adierazten duelako. 🍷

Oharrak

1. Artikulu hau 2017ko otsailaren 22an Euskaltzaindiak eta Hekimenek Bilbon antolatutako *Euskal hedabideak, itun bila* jardunaldian irakurritako hitzaldian oinarrituta dago.

Gaia: Euskal Kultura 2017

Izena: JAUZI KUALITATIBOA

zugaz/
art

Jakin ^{•eus}
herria kultura hizkuntza

Martin Ugalde Kultur Parkea
Gudarien etorbidea, 29
20140 ANDOAIN
Tel. 943 21 80 92
jakin@jakin.eus
www.jakin.eus

